

Kirkon aikuiskasvatus ajan tarpeita vastaavaksi

Irja Leppisaari (2000)
Aikuisen kasvu ja oppiminen kirkossa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon käsitys aikuiskasvatuksesta, aikuisten oppimisesta ja opettamisesta vuosina 1958-1990 käydyin asiantuntijakeskustelun pohjalta. Oulun yliopisto Kasvatustieteiden tiedekunta Acta Universitatis Ouluensis E 44, 2000. 340 sivua

Kuka on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatustoiminnassa subjekti? Kyetäänpö kirkon käytännöissä kohtaamaan aikuinen subjektina vai suhtaudutaanko häneen kohteena? Onnistuuko kirkko tukemaan persoonallisessa kasvussa? Millainen on kirkon kasvatustoiminnassa uskon ja kasvatuksen suhde sekä teologian ja pedagogiikan suhde? Kuka kirkossa opettaa ja ketä tulisi opettaa sekä miten tämä pitäisi toteuttaa? Miksi aikuiskasvatus on luettavissa kirkon heikoimmin toteutuneisiin alueisiin? Näitä kysymyksiä vastaavaksi nousee ja herää Irja Leppisaaren väitöskirjasta "Aikuisen kasvu ja oppiminen kirkossa". Kirja on miellyttävä ja nähdäkseni kaivattu katsaus Suomen ev.lut. kirkon aikuiskasvatuksesta, jota ei ilmeisestikään ole kyetty kehittämään riittävästi ajan tarpeita vastaavaksi. Leppisaari päätyykin suosittamaan kirkon toimintakulttuurin muutosta,

mikä vaatii työntekijöiltä uuden oppimiskäsityksen omaksumista.

Leppisaaren viite-kehyksenä on elinikäinen oppiminen. Teologisesti sitä tukee kristityn elämän käsittäminen jatkuvaksi kasvuksi, johon kuuluu etsiminen ja uudelleenarviointi. Kristinuskoon on aina liittynyt aikuisten tarve kasvuun. Tavalliselle "kirkkokristitylle" herää kysymys, onko sittenkin liian paljon kiinnitetty huomiota pääteikäyttyymisen tavoitteeseen, johon on liittynyt tavoite tulla uskoon, ts. kirkon kasvatuksessa olisi ilmeisiä behavioristisia piirteitä? Kuinka on sitten uskoontuloiden kannustaminen etsimiseen ja uudelleenarviointiin, kun pääteikäyttyyminen on ikäänkuin saavutettu? Kuitenkin kristityn elämä on jatkuvaa kilvoittelua: Leppisaari oikeastaan vastaakin rajankäynnillä humanistiseen ihmiskäsitykseen ja käsittelemällä suhdetta ihmisen hyvyyteen ja epärealistiseen kasvatustoptimismiin, mutta toteaa samalla kristillisen ihmiskäsityksen velvoittavan itsensä kehittämiseen. Oppimisteoreettisina viitekehyksinä Leppisaarella ovat behavioristisen käsityksen ohella kognitiiviskonstruktiivinen ja humanistinen viitekehys.

Kaikkineen seura-kuntalainen subjektina on jäänyt objektivoinnin puritukseen. Subjektius vaatii irtautumista opettajavaltaisuudesta ja yksisuuntaisesta sanoman välittämisestä. Tilalle

tulisi vuoropuhelu, dialogisuus. Huomattakoon Leppisaaren toteamus siitä, että kirkon aikuisopetuskulttuurin kehittämistarve ei tarkoita sitä, että aikaisemmin olisi toimittu "väärin", vaan kasvattaja niin kirkossa kuin yleensäkin toimii kulloisessakin ajan ja paikan kontekstissa. Ehkä kontekstuaalisuus on koettu vaikeaksi sovittaa Raamatun ilmoitukselliseen totuuteen vaalittaessa opin puhtautta. Tältä näkökulmalta voidaan myös ymmärtää vaikeus sovittaa yhteen kristillisuus ja humanismi. Onko siis kirkon esteenä ollut sovittaa kasvatustieteen löytöjä omaan aikuiskasvatukseensa juuri kasvatustieteen humanistiset piirteet? Vapautuksen teologiaan viehtyneenä olen tullut törmänneeksi arvostettujenkin teologien ja maallikoiden tämäntyppiseen epäluuloisuuteen.

Mielenkiintoinen

yksityiskohta on Leppisaaren tekstissä toteamus julistuksen ja kasvatuksen ratkaisemattomasta ristiriidasta. Olen samaa mieltä, ja voisi toivoa seurakunnissa sen ottamista huomioon. Julistuksella on oma paikkansa ja tarvitsijansa, mutta toisaalla on toimittava kasvatuksen alueella sen tarkoituspäristä käsin. Kirkon aikuiskasvatuksen ilmeinen pulma onkin ollut sen yksipuolisuudessa sekä siinä, että kirkon kasvatustoiminnassa on otettava huomioon niin formaalin kuin nonformaalinkin kasvatuksen alue, kuin myös informaalin ja kokemuksellisen oppimisen mahdollisuus.

det. Olisiko tällä alueella kirkolla mahdollisuus käyttää enemmän diakoniatyötä? Esimerkiksi onnistuneita diakoniatyön sovelluksia on syntynyt freireläiseltä pohjalta ja ne ovat toteuttaneet myös kirkon kasvatustehtävää. Diakoniatyössä kasvatuksen ja terapeutin näkökulman yhdistäminen voisi olla yksi mahdollisuus esimerkiksi freireläis-logoterapeutin eksistentiaaliansalyysin pohjalta. Leppisaari ei suoranaisesti tällaista mallia esitä, mutta tekstiviittauksista voisi sen päätellä mahdolliseksi.

Kristillisen ihmiskäsityksen avoimuus mahdollistaa kasvatustieteellisen tiedon hyödyntämisen. Ongelmana on teologisen ja kasvatustieteellisen viitekehysten väliset jännitteet. Uskon ja kasvatuksen suhteen Leppisaari tulkitsee dialektiseksi sekä teologian ja pedagogiikan suhteen dialogiseksi. Suhteet merkitsevät sitä, että molempien tekijöiden on oltava käytännössä läsnä. Mutta miten hyvin kirkon piirissä toimijat tuntevat dialektiikkaa ja dialogia ja millaisia mielikuvia ne heissä herättävät? Kirkkohan on uskon instituutio, jossa julistuksella on oma paikkansa, mutta kasvatuksen ja julistuksen samaistaminen voi johtaa Leppisaaren esiintuomaan ihmisen objektiivointiin. Kirkon kasvatuksen asiakirjoissa oppiminen on tärkeämpi kuin opettaminen, mutta kuitenkin käytäntö on saattanut painottua enemmän opettamiseen ja näin seurakuntalaisen objektiivomiseen.

Irja Leppisaaren metodiset ongelmat ovat olleet ilmeiset, mutta hän on

ratkaissut ne kuitenkin onnistuneesti. Tutkimuksen pääasiallisina aineistoina ovat olleet kirkon kasvatustoiminnan kokonaisuohjelman eli K-ohjelman aikuisia koskevat dokumentit ja Kristillinen kasvatustiedelehti ja Kristillinen kasvatustiedelehti -lehden asiantuntijakeskustelu. Tutkijan analyysitapa on laadullinen hermeneuttinen ja lähinnä abduktio, jolloin hän on lähtenyt laajan aineistonsa intuitiivisen johtoajatuksen kanssa liikkeelle, "siepannut" matkan varrelta teemaan liittyvät asiat sekä tehnyt niiden pohjalta päätelmänsä. Tutkimuksen lukija voi omalta osaltaan vakuuttua tulkintojen uskottavuudesta ja muodostaa itselleen kirkon kasvatuksesta päätelmiä. Niiden ohella syntyi monia kysymyksiä, joihin kasvattajana voi lähteä miettimään uusia ratkaisuja. Itselleni esimerkiksi avautui kysymys kasvatuksen ja opetuksen suhteesta. Leppisaaren mukaan niitä ei voi erottaa toisistaan, mihin näkökulmaan on helppo yhtyä. Kirkon jäsenenä ja joidenkin herätysliikkeiden liepeillä liikkuneena minulle on syntynyt kuva siitä, että sittenkin on liikaa keskitytty opettamisen tehtävään ja unohdettu kasvatustiedelehti. Leppisaaren tutkimus nouseekin teologian ja kasvatustieteen vuoropuhelusta, mikä kristillisyyden kentällä taitaa olla yllättävän heikoissa kantimissa.

Leppisaaren kirja antaa kattavan kuvan kirkon kasvatustieteen perusteista johtopäätelmiseen. Laajan teoksen lukemista helpottaa lukuihin liitetyt tiivistelmä- ja johtopäätöskappaleet. Ilman näitä kokonaisuudessa kiinni pysymisen voisi tuottaakin vaikeuksia. Abduktiivinen analyysitapa ja runsas alaviitteiden

käyttö olisivat saattaneet ilman välipäätelmiä tehdä teoksen lukemisen työlääksi. Alaviitteiden runsaus tuo teokseen hypertehtääläisen piirteen, missä tekijä ja alaviitteissä käytetty aineisto käyvät päämateriaalin kanssa keskustelua. Teoksen vahvuutta on teorian ja käytännön kytkentä, missä kuvastuu kirkon kasvatustoiminnassa olevat teologisen ja kasvatustieteellisen viitekehysten sekä kristillisen ja humanistisen ihmiskäsityksen väliset jännitteet. Teoksen keskusteltavaa piirrettä vahvistaa myös asiantuntijakeskustelua käsittelevät kappaleet, jotka Leppisaari on sijoittanut kuhunkin lukuun omiksi kokonaisuusiksi.

Irja Leppisaaren teoksessa kuullaan läpi Paulo Freiren ääni. Aikuiset subjekteiksi seurakunnassa ajattelu saa voimaa freireläisestä pedagogiikasta. Leppisaari näyttää sekä tutkijana että kirkon toimijana esimerkillisen "freireläiseltä", sillä hän kuljettanut tekstissään teorian ja praksiin liittoa koko ajan. Kirkon on toisaalta huolehdittava kristillisen opin mukaisesta opetuksesta, minkä toteutuksessa maallisen kasvatustieteen teoria on välttämätön apu. Herääkin kysymys, onko sittenkin kirkon piirissä teorian ja praksiin kytkentä jäänyt taka-alalle? Paulo Freire itse sanoi, että teoria ilman praksiä on verbalistiikkaa ja praksiä ilman teoriaa on sokeaa aktivismia. Vuosien saatossa on kieltämättä tullut tilanteita, joissa sinänsä hyvää tarkoittava seurakunnan toiminta on antanut tämän vaikutelman. Tosin saattaa olla vaikeuksia saada seurakuntalaisia subjektiivoitumaan, sillä dialo-

gisuuden perinne on heikko. **Freiren ääni löytyy** taustalta puhuttaessa persoonan merkityksestä. Leppisaari tuokin useassa kohdassa esiin persoonallisuuden kasvatusprosessissa. Kirkon kasvatus työn on tuettava persoonan kehittymistä. Paulo Freiren periaatteisiin kuuluukin se, että kasvatuksen tehtävä ei ole tehdä persoonia, vaan herättää persoonallisuuksia. Freiren keskeisin käsite, tiedostaminen, näkyy tutkimuksen taustalta sekä tutkijan oman tiedostamisen reflektiona että haasteen asettamisena kirkon kasvatus työlle. Leppisaari näkee jatkotutkimustarpeen siinä, miten kirkon työntekijät käytännössä refleктоivat omaa aikuiskasvatustyötään ja millaiseen ihmiskäsitykseen heidän toimintansa aikuis työssä perustuu. Tähän liittyvänä voisi olla aiheellinen pohdinnan aihe, mikä on kasvatus työn tavoite eri toimintasektoreilla? Kun freireläisyyden periaatteisiin kuuluu muutoksen tavoite, mikä on nähtävä myös kirkon päämäärissä, eikä kirkon kasvatus työn tavoite tällöin voitane asettaa empowerment ajattelun pohjalle eikä psykologinen coping-tavoitekaan voine olla vierasta. Ainakin diakoniatyön kasvatuksellinen aspekti voinee pohjautua näihin tavoitteisiin. Jos ja kun jatkotutkimuksia kirkon piirissä lähdetään suunnittelemaan, voisi harkita edellä mainittuihin käsitteisiin pohjautuvien analyysien tekemistä.

Onko kirkko kasvatus-laitos vaiko vapaiden seurakuntalaisten yhteisö? Uskon ja kasvatuksen yhteensovittaminen ei ole helppoa, mutta

dialektisesti tarkasteltuna lopputulos vie eteenpäin. Kun painotetaan kasvatus tieteen saavutusten hyväksikäyttöä kirkon kasvatus työssä, se ei kuitenkaan tarkoita kirkon opista ja opetuksesta luopumista. Leppisaari vihjaakin siihen, että yksi ratkaisumalli voisi olla pastoraalipedagogiikan kehittäminen. Vertailuesimerkinhän tarjoaa pastoraalipsykologia, joka on onnistuneesti kytkenyt maallisen psykologisen tiedon teologiseen käyttöön.

Sinänsä Leppisaaren tutkimus ei tarjoa uutta teologista tulkintaa, vaan täsmentää kasvatuksen ja teologian kytkentöjä. Maallikkona onkin yllättävää, kuinka heikosti kirkon kenttä on omaksunut kasvatukselliset opit, sillä kirkon kasvatusta koskevat asiakirjat näyttävät käsitelleen monipuolisesti sekä teologiselta että kasvatuksellisilta lähtökohdilta kirkon kasvatusta. Miksi esimerkiksi dialogisuus on jäänyt niin vähälle? Miksi hyvinkin vaikutusvaltaiset kirkon toimijat tuntevat niin huonosti mm. Paulo Freiren ajattelun? Miksi Buberin vuorovaikutteiset periaatteet ovat jääneet lähes huomiotta, vaikka seurakunnan jos minkä pitäisi olla "minäsinä" vuorovaikutteinen yhteisö? Jotenkin rivien välistä on luettavissa sekin, että kirkon puhdasoppisuuden vaaliminen on osaltaan ollut tähän vaikuttamassa.

Kokonaisuutena Irja Leppisaaren teos on sekä kasvatus tieteelle että kirkon kasvatukselle tärkeä. Teoksen laajuus tuo kuitenkin mieleen tuotettavan "kansanpainoksen" tarpeellisuuden. Olisiko

nyt paikallaan tehdä keskeisimmistä kohdista tiivistelmä sekä siihen liittyvänä opinto toiminnan opaskirjanen? Leppisaaren kirjan viimeinen "diskurssio" -luku kokoa teoksen sanoman, jolta pohjalta voi tuottaa käytännön sovelluksia. Aikuiskasvatuksen kentällä on paljon hyvää opasaineistoa, mutta tavoitettavko ne esimerkiksi maallikkotyöntekijät ja miten ne avautuvat käytännön toimijalle. Itse olen törmännyt siihen, että Paulo Freiren ajattelun vaikeaselkoisuutta pidetään yhtenä syynä sille, ettei hänen pedagogiikkaansa ole uskallettu ottaa käyttöön. Ehkä osasyynä sittenkin on hänen ajattelunsa vapautuksen teologiset juuret, joita ainakin tietyissä kirkon piireissä karsastetaan. Näitä tekijöitä ei Irja Leppisaari tuo esiin eivätkä ne kuuluneetkaan hänen tutkimuksensa kysymyksiin. Ehkä kuitenkin näitäkin piileviä tekijöitä pitäisi ottaa huomioon, jotta vuoropuhelu voisi laajentua kirkon ja "maallisen" kasvatuksen välillä.

Kirkon kasvatus on arvokas yleistä kasvatusta täydentävä tekijä, joten kummallakin regimentille riittää työ sarkaa ja tehtävää. Voisiko sen kansanomaisesti sanoa, että toinen soutaa ja toinen pitää perää eli molempia tarvitaan suomalaisen kasvatuksen veben eteenpäin viemisessä.

Heikki Kemppainen